

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА

Матеріально-технічна база підприємства є вагомою складовою потенціалу будь-якого суб'єкта господарювання. Підвищення ефективності використання основних виробничих фондів на підприємстві, на сьогодні, є важливим резервом зростання ефективності діяльності самого виробництва досягнення суттєвих результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил, порівняно з витратами праці на створення суспільного продукту.

Успішність функціонування підприємства, його конкурентоспроможність, насамперед, визначаються його матеріально-технічною базою. Оптимальне формування і раціональне використання засобів виробництва, що входять до матеріально-технічної бази підприємства, є важливою умовою його ефективної господарської діяльності. Склад цих засобів виробництва визначається й залежить від виду господарської діяльності підприємства. Більшість науковців вважають, що матеріально-технічна база підприємства - це сукупність необхідних для виробничого процесу засобів виробництва, а саме: устаткування, приладів, різноманітних транспортних засобів, допоміжних підприємств, під'їзних шляхів тощо.

Так, характеризуючи економічний зміст поняття «матеріально-технічна база підприємства» Литвиненко О.А. визначає його як «сукупність засобів виробництва, що виступають у формі реальних активів та забезпечують ефективне функціонування усіх структурних підрозділів підприємства». Інші вчені (наприклад, М.О. Сичова, Н.О. Шевченко, А. Великодна, Г.В. Черевко) вважають, що матеріально-технічна база підприємства є сукупністю усіх матеріальних умов здійснення процесу виробництва в поєднанні з його технологією в галузях і підрозділах цього підприємства.

Фінансовий словник (2010 р.) пропонує розглянути матеріально-технічну базу як сукупність матеріальних, речових елементів, засобів виробництва, які використовуються і можуть бути використані в економічних процесах. Матеріально-технічна база економіки включає галузеву структуру з виділенням основних і допоміжних галузей інфраструктури. Для підприємства поняття матеріально-технічної бази враховує стан компонентів: наявність і пристосованість виробничих площ, вік парку обладнання, відповідність готівки матеріальних ресурсів виробничій програмі.

Тобто, матеріально-технічна база підприємства є елементом продуктивних сил, на основі яких між суб'єктами виробничого процесу складаються виробничі відносини. По суті, це комплекс засобів виробництва, матеріальних і речових елементів, необхідних для забезпечення діяльності підприємства.

Матеріально-технічна база має натуральний і вартісної склад. В частину, яка має натуральне вираження, залежно від виду діяльності, можуть входити засоби та предмети праці: інструменти, машини та обладнання, виробничі будівлі та допоміжні споруди, багаторічні насадження, сировина, будівельні матеріали, насіннєвий фонд, робочий і продуктивну худобу, корми і т.п. Вартісне вираження може змінюватися з урахуванням ступеня зносу і амортизації. Елементи матеріально-технічної бази прийнято поєднувати з урахуванням їх використання в тому чи іншому технологічному процесі.

На нашу думку, поняття матеріально-технічної бази враховує не тільки наявність і склад компонентів, але і їх стан: технічні характеристики і пристосованість виробничих приміщень, вік машин, інструментів та обладнання, відповідність наявних матеріальних ресурсів виробничому циклу, використовуваному на підприємстві.

Як вже зазначалося, склад залежить від виду діяльності підприємства. Наприклад, для підприємств готельного бізнесу, до складу матеріально-технічної бази увійдуть:

- наявні будівлі та споруди адміністративного, виробничого, господарського, технічного та допоміжного призначення;
- інженерно-технічні системи (каналізація, водопровід, вентиляція; ліфти і підйомники; радіо та телевізійні системи, засоби телефонного зв'язку та сигналізації, пожежогасіння тощо);
- елементи інфраструктури готельного господарства (тротуари, під'їзні доріжки, клумби тощо).

Для сільськогосподарського підприємства матеріально-технічна база складатиметься з матеріально-технічних ресурсів і технічних засобів - машин і механізмів. А до матеріально-технічних ресурсів можуть бути віднесені: корми, насіннєвий матеріал, тварини на відгодівлі, паливо і паливно-мастильні матеріали та ін.

На формування матеріально-технічної бази підприємства впливають галузеві особливості та масштаби виробництва, характер продукції, що випускається, методи організації виробництва, насамперед, спеціалізація і кооперування.

Стан матеріально-технічної бази підприємства характеризується за допомогою системи техніко-економічних показників, що включає оцінку рівня техніки, організації виробництва, використання виробничих фондів і ін. Найбільш загальні показники - це коефіцієнти фондоозброєності, енергоозброєності праці, механізації виробництва, коефіцієнти змінності роботи обладнання та використання календарного (режимного) часу роботи обладнання та ін. Узагальнюючий показник - це випуск продукції на 1 гривню вартості основних виробничих фондів (фондовіддача).

Важливе значення для оцінки матеріально-технічної бази підприємства мають його виробнича потужність та показники її використання. До особливостей використання й удосконалення матеріально-технічної бази підприємства у сучасний період господарювання слід віднести: рівень інноваційного розвитку; реконструкція та модернізація технологічного обладнання; запровадження нових форм організації матеріально-технічного постачання; можливість залучати банківські кредити для створення матеріально-технічної бази підприємства; можливість отримання техніки й механізмів по лізингових програмах; наявність прав продавати/мінати/орендувати/передавати у тимчасове користування іншим підприємствам об'єктів матеріально-технічної бази та ін.

Сьогодні гостро постає проблема ефективного використання наявної матеріально-технічної бази. Реконструкція і модернізація виробництва потребують розробки потужних стратегій в умовах активізації інноваційного розвитку підприємства та, зокрема, його матеріально-технічної бази.

Зазначимо, що стратегія є визначенням місії, основних довготермінових цілей і завдань підприємства, програму дій, а також розподіл пріоритетів і ресурсів для досягнення поставлених цілей. В свою чергу, стратегічне планування являє собою сукупність дій і рішень, які приймає керівництво підприємства у процесі розробки функціональних стратегій, спрямованих на досягнення кращих результатів своєї роботи.

Водночас підприємство розробляє функціональні стратегії: технологічну; інтеграційну; інвестиційно-фінансову; соціальну; стратегію управління.

На нашу думку, для ефективної організації матеріального забезпечення на підприємстві необхідно зосередити увагу на: активізації обліку і контролю за використанням ресурсів; нормуванні потреби по усіх видах ресурсів; розробці організаційно-технічних заходів щодо зниження витрачання ресурсів; пошуку нових каналів та ефективних форм матеріального забезпечення виробництва; плануванні матеріального забезпечення виробництва; проведенні маркетингових досліджень ринку постачальників окремих видів ресурсів; оптимізації доставки, зберігання і підготовки ресурсів до виробництва; стимулюванні ресурсозбереження; організації забезпечення ресурсами робочих місць; організації збору і переробки відходів виробництва тощо.

Отже, матеріально-технічна база - це сукупність матеріальних, речових елементів, засобів виробництва, робочої сили які використовуються і можуть бути використані в економічних процесах і тому організація виробництва повинна адекватно відображати вимоги, що пред'являються до неї сукупністю природних умов. У цих випадках, чим менше пристосована країна і регіон до виробництва тієї чи іншої продукції, тим більш розвиненою повинна бути матеріально-технічна база.